

Kedves Olvasóink!

Bizonyára sokan ismeritek az alábbi egypercest. A szerző zsenialitását bizonyítja, hogy a címet nem kérdésként fogalmazta meg, hiszen akkor becsapta volna az olvasót! Mert választ nem kapunk – csak biztatást, hogy keressük...

AZ ÉLET ÉRTELME

Ha sok cseresznyepaprikát madzagra fűzünk, abból lesz a paprikakoszorú.

Ha viszont nem fűzzük fel őket, nem lesz belőlük koszorú. Pedig a paprika ugyanannyi, éppoly piros, éppoly erős. De mégse koszorú.

Csak a madzag tenné? Nem a madzag teszi. Az a madzag, mint tudjuk, mellékes, harmadrangú valami.

Hát akkor mi?

Aki ezen elgondolkozik, s ügyel rá, hogy gondolatai ne kalandozzanak összevissza, hanem helyes irányban haladjanak, nagy igazságoknak jöhet a nyomára.

Örkény István

Hogy miért épp ezt választottam? Mert nemrégiben – már nem is tudom, mi okból – rákerestem (ezt a szót 15-20 évvel ezelőtt használta egyáltalán valaki?), és azóta többször elolvastam.

Közben eszembe jutott: ebben a szerkesztői szerepben én vagyok/voltam a madzag... (*mint tudjuk, mellékes, harmadrangú valami.*) Mindig örömmel vártam Töleték a piros és erős felfűzni valót, sőt néha a magaméból is tettem hozzá.

Hogy miért a múlt idő?

Erről a lapszám végén – stílusosan: a kosár alján olvashattok!

◆◆◆◆◆

Addig is közzéteszem **Mondok Zsuzsa** írását, mely újszerűen, komplex módon közelít a környezeti neveléshez. Azon szerencsésekhez tartozom, akik 2015. április 25-én, az MKNE közgyűlésén élőben is kaptak belőle ízelítőt!) Köszönjük, Zsuzsa!

A Kéz modell

Képzeld el, hogy mindnyájunkat az a vágy vezérel, hogy létrehozzunk egy fenntartható világot! Egy világot, ahol az emberek megint úgy érzik, hogy kapcsolódnak a természethez, és ezáltal közelebb vannak önmagukhoz és másokhoz.

Képzeld el, hogy a tanulás helye az erdő, a nagyváros közepe, vagy olyan helyek, ahol az emberek az élelmüket természetből, élvezik az életet, eszmét cserélnek dolgokról, építenek és alkotnak – azaz az igazi, valós világban. A valós világ keretei között zajló tanulás kiváló lehetőséget kínál ahhoz, hogy ezt az elképzelést életre kelthessük.

A fenntarthatóság elválaszthatatlanul kötődik az élet minden területéhez – a természethez és a kultúrához, a gazdasághoz és a politikához, helyi és globális szinten egyaránt. Ezt minden tanulási folyamatnak tartalmaznia kell. De hogyan válhatunk mi, nevelők és diákjaink képessé arra, hogy megfeleljünk ennek a kihívásnak?

Inspirációul egy modellt ajánlunk a tantermen kívüli tanuláshoz kapcsolódó, a fenntarthatóság érdekében történő gondolkodáshoz és cselekvéshez. Ennek a Kéz modell nevet adtuk.

Miért éppen kéz?

Kezünk a cselekvés szimbóluma: azt jelzi, hogy együtt dolgozunk, törődünk valamivel, óvjuk, hogy ne károsodjon, gyógyítjuk. A kéz jelképezi a kreativitást és a változást, a megegyezést, a megbecsülést és a felelősségvállalást is.

A kezünkkel teremtünk kapcsolatot, érintünk és csatlakozunk valamihez. A kezünk az egyik legérzékenyebb testrészünk, és kifejezi az egyediségünket is. Mindezek miatt a kéz szimbólum, a fenntarthatóságot segítő tantermen kívüli tanulás jelképe.

Nézd a modell ábráját: amikor az ujjak megérintik a víz felszínét, fodrokat indítanak el, melyek aztán találkoznak a más ujjaktól származó fodrokkal. A fodrok elindulnak és haladnak, de végeredményben egyformák; összeadódva, összhangban nagyobb egészt hoznak létre, mint a részek összege. A modell ereje ebben az egészben, az egymással és mindennel összefüggő tanulásban van.

A modell szerint mindannyiunk lehetősége, hogy erősítsük a tantermen kívüli tanulást azáltal, hogy a mélyebb megértés érdekében a közvetlen tapasztalatra építünk; felvállalunk értékeket; a tanulást hozzákötjük az élethez és az életet a tanuláshoz; aktivizáljuk a tanulókat; elősegítjük a holisztikus megértést; valamint azáltal, hogy értelmezési keretet biztosítunk, irányt és értelmet adunk a tanulásnak.

A modellt úgy terveztük, hogy segítsen új utakat találni a fenntarthatóság tanulásában és tanításában. Hasznos lehet továbbá szervezeti folyamatok fenntarthatósági szempontú átgondolása során, valamint tréning programok vagy hálózatok kidolgozásában, létrehozásában is.

A modellbe beléphetesz bármelyik, számodra kedves ujj felől. Időzz el rajta, járd körbe, de ne érezd, hogy minden pontnak meg kell felelned.

Adj magadnak időt a modell felfedezésére. Tartsd olyan helyen, ahol könnyen elérheted, hogy ihletet meríts belőle.

A modell elsősorban ötletadó és nem a végső igazság. Oszd és beszélj meg a tapasztalataidat barátaiddal és kollégáiddal!

A modell használata során idővel egyre teljesebben válik érthetővé. Merülj el benne olyan mélyre, amilyen mélyre kedved tartja.

A modell a Valós Környezeti Tanulás Hálózat Projekt keretében jött létre. Bővebb leírás a modellről a projekt (www.rwlnetwork.org) oldalán, valamint itt (www.mkne.hu/kezedben_a_vilag) olvasható magyarul.

Terepi tanulás a fenntarthatóságért

Bátorítsd a tanulókat az átértékelést mind a tapasztalatszerzés folyamatában, mind utána kapcsolódva, az ember alkotta környezethez, a tanuló közösségeihez, a természethez, magához a tanulóhoz, személyesítő téve a témát, valamint a globális társadalomhoz.

körforgás
változás
stabilitás
energiaáramlás

Teremtés lehetőséget a csatlakozásra és az önményszerzésre a természeti környezetben

Használd a sokféle módszert és mutass valami újat a tanulóknak

Fokozd az érdeklődést és bátorítsd a tanulókat, hogy kapcsolódjanak a konkrét helyszínhez

Vand be a tanulókat a fej-szív-kér szemléletben

Marradj nyitott a végkifejletre, az eredményre

Válasz ki és tartd fenn a kíváncsiságot

Bátorítsd a tanulókat, hogy elmélkedő és kritikus gondolkodók legyenek, akik képesek különböző nézőpontokat mérlegelni, tájékozott véleményt alkotni és döntéseket hozni

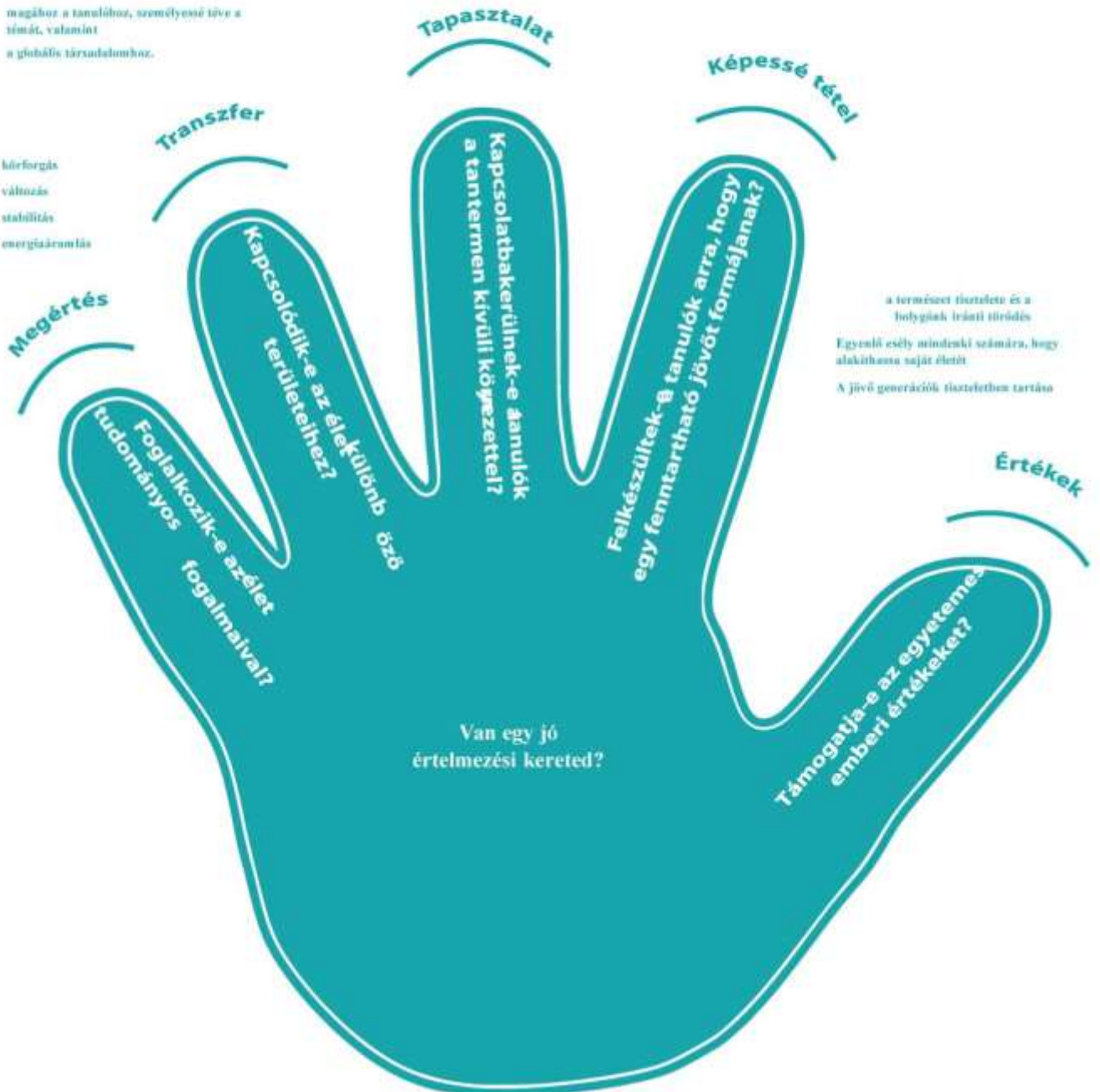
Bátorítsd a tanulókat, hogy kreatívak, rugalmasak legyenek, és hogy képesek legyenek pozitív lépéseket tenni a változás kezelésére

Engedd a tanulóknak, hogy a tanuláskor valóban az őrök legyen, és reflektálhassanak arra, amit és ahogyan tanultak

Tedd képessé a tanulókat arra, hogy a kölcsönös összefüggéseket tudatosítsák – te, és is a világunk

Bátorítsd a tanulókat az együttműködésre, a részvételre, a felelősségvállalásra és arra, hogy a tanulókat maguk irányítsák

Tedd képessé a tanulókat, hogy kezelni tudják saját és mások érzeit

The translation of this document was supported by the International Visegrad Fund (www.visegradfund.org)

Vásárhelyi Tamás következő írása máris segít „belépni a modellbe”: a tantermen kívüli tanulást, a közvetlen tapasztalatra épülő, felfedezéssel alkalmazva.

Az Uniótól a krumplipuskáig

Kedves jókedvűen kísérletező Kör-társak!

Szeretnék felválni, van valamim, új. Mégpedig saját játéktáram, nem is akármilyen, hanem *furfangos-fortélyos*. Szeretném ezt általánosságban is bemutatni, és azután egy kiragadott példával illusztrálni. De kicsit előbb kell kezdeni...

Gyerekjáték a tudomány?

Európai szinten van gond a természettudományos tantárgyak tanulásával, és ezt hazai felmérések is megerősítik. Nem mondom, hogy az általam kifejlesztett eszköztár és módszertan ezt megoldja. Hiszen tanulási elméletek és iskolák sokasága születik, de egyik sem orvosság mindenre. Az *élményszerű*, a *tapasztalati*, illetve *felfedezéssel* (kutatás alapú) tanulás elvét alkalmazom, de az *adaptív tanítás* is jól közelíti a módszert.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a gyerekek szeretnek így, játszva, próbálkozva, kísérletezgetve tanulni (észre sem veszik), felnőttektől pedig gyakran hallani: „*Ha nekem így tanították volna a fizikát!*”

Az eszköztár a pedagógusok kreativitását rendszerint megmozgatja, előképei a *Szitakötészetben* húsz éve leírt játékok, illetve a Herman Ottó vándortanösvény is.

A mögöttes tudás

A legtöbb játékszer fizikai jelenségeken, törvényeken alapszik (pl. a lendkerekes autót a tehetetlenségi nyomaték hajtja, a lejtőn elindított üveggolyó helyzeti energiája alakul át mozgási energiává, a papírforgót érintő irányú erő forgatja, amikor szél éri stb.). Vannak azért kémiai, biológiai jelenségeket bemutató eszközök, akarom mondani játékszerek is.

Nem gondolunk arra, hogy ezek mögött az élvezetes vagy elmerülést kiváltó játékok mögött ott a *Tudomány*. Ez a szerencse. Játszani jó! (És ha jó játszani, akkor már az sem baj, ha valaki rávezet a tanulásra, még kevésbé az, ha magunk jövünk rá magunktól, vagy egy laza beszélgetés során.)

„Semmiből is szertárt!!!”

Öveges Józsefnek ez az aláhúzott jegyzete megerősíthet bennünket, hogy nem baj, sőt talán erény, ha a lehető legegyszerűbb eszközök használatától sem riadunk vissza.

Képzeltetek el egy koffernyi készletet, amiben 30 méteres bálnamérőszalag is megbújhat, és aminek legkisebb eleme egy golyó alakú dobókocka (megfelelően működik, azaz elgurításkor a 6 szám valamelyikével fölfelé áll meg!).

A tartalom igény szerint változhat.

Képzeltetek el a kacattömeget: több ezer forintos giroszkóp és kidobott karácsonyfa töve, ravaszul preparált pillepalack és dió-malom, Kossuth-díjas művész fatárgya és félbevágott barackmag együtt. Mindegyiket meglepetés kézbe venni, használni, ügyeskedni vele, játszani, gondolkodni rajta, mindegyikből tanulhatunk valamit. Emlékezetes élmény.

Reciklált szertár – magamban így is emlegetem, mert tele van újrahasznosított anyagokból készült eszközökkel.

A példa: krumplipuska

Ez egy dugós puska-féleség, Erdélyben vettem. Az egyik végén vastagabb gyűrűvel esztergált fahenger, amiben (azt hiszem, sűrűn rátekerem cérnával tömítődő) dugattyú mozog. Ha hátrahúzzuk a fogantyút, és a sárga műanyag dugóval bedugjuk a henger másik végét, majd előrelökjük a dugattyút, a hirtelen megnövekedett légnyomás miatt hatalmas pukkanással távozik a dugó. A cérna szerencsére megfogja (*eddig* legalábbis megfogta, ezért mindig szólok, hogy ember felé ne tartsák).

Gyerekkoromban ismertük ezt, ha volt lúdtoll, abból készítettük. A szárát (pontosabban a csévének nevezett tövi részét) levágtuk. Ez egy szűkülő cső, amibe belefartunk egy finom farudacskát. Félcenti-centi vastagságú krumpliszeletből szúrtunk ki egy korongot a lúdtoll-cső vastagabbik végével. Ezt óvatosan áttoltuk a beszűkülő végéhez, majd újabb korongot szúrtunk ki. Ehhez illesztve a farudacskát, ez működött dugattyúként. Ha határozottan előretoltuk, a végébe beszorult krumplidarabka kicsi, de jól hallható pukkanással távozott. Ezzel szabad volt emberre löni, sőt! Óriási csatákat vívtunk (nem mi mostuk a ruhánkat).

Ma nehezebb lúdtollhoz jutnom, de találtam megoldást. Manapság fesztiválokön, bármilyen jeles eseményen eláraszthatják a gyerekeket hosszú műanyagcső-nyélre tekert, felfújt lufival. (Most ebbe nem akarok belemenni, hogy miért adják a feliratos lufikat, és miért nem cérnával vannak ezek megkötve.) Ez a cső olyan, mint egy szívószál, valójában kicsit erősebb az anyaga. És ennek a 8-10 cm-es darabja remekül használható a lúdtoll csévéje helyett. Farudacska helyett pedig hurkapálca is megteszi.

Próbáljátok ki gyerektársaságban, meglátjátok, milyen jó szórakozás! Legutóbb egy tanártovábbképzésen mutattam be a játéktáram egy részét, és a krumplipuskát is. Kettő tűnt el, krumplistól! Szóval felnőtteknek is való.

Vásárhelyi Tamás

♠ ♠ ♠ ♠ ♠

Rejtvény

*Ha tücsök leszek, fekete tücsök,
majd megállj, még visszahívnál –*

*Nem lesz, aki ágyba küldjön,
és az orrod megtörölje,
mászálhatsz a kerítésen,
pottyanhatsz a csunya földre.
Jó lesz, jó,
neked is, nekem is jó...*

– Hogyan folytatódik Weöres Sándor: Öreganyó c. verse?

Nem szól a harsogó haris a fű közül,

Még csak egy kicsiny kis prücsök sem hegedül.

- Ki a szerzője és mi a címe a versnek, amelyből idéztünk?

2016-ban

az Év fája egy bátaszéki tölgy, az Év madara a haris, az Év vadvirága a mocsári kockásliliom, az Év hala a compó, az Év hullője a kockás sikló, az Év rovara a mezei tücsök, az Év gombája a lilatönkű pereszke, az Év emlősei a hazai denevérfajok.

Máris rájöhettél, miért választottam a fenti idézeteket. A két kérdést csak gondolatébresztőnek szántam, hogy íme: az irodalomóráknak is témái lehetnek az évenkénti „győztesek”!

Iskolánkban két kollégám – Nagy Jánosné és Szekeresné Fercsik Anna – minden év elején pályázatot hirdet, amelynek szövegét megosztom veletek:

Kedves Gyerekek!

1996 óta minden évben kiválasztásra kerül néhány élőlény, hogy a figyelem ráterelődjön, és minél többen ismerjék őket.

Szeretnénk, ha ti is többet tudnátok róluk, ezért versenyt hirdetünk nektek.

Mutassátok be valamelyik élőlényt egy A/4-es oldalon kézírással, képpel vagy rajzzal úgy, hogy kiállításra alkalmas, szép, esztétikus legyen a dolgozatotok.

Munkáitokat .....-ig várjuk!

Jutalom: egy ötös természetismeretből vagy biológiából, és tárgyjutalom az I–III. helyezettnek. Természetesen a felhívás mellett/alatt szerepeljen a választható élőlények listája! A határidőt lehet valamely jeles naphoz kötni: ha pl. március 20., akkor a víz világnapján, ha április 20., akkor a Föld napján kerülhet sor az eredményhirdetésre.

Bónuszkérdések csak Nektek☺: Ki írt verset *A tölgyek alatt* címmel? Hol álltak (éltek) ezek a fák?

Gyalog Éva

◆◆◆◆◆

Zárszó – és előszó

Kedves Tagtársunk!

Elkezdünk azon munkálkodni, hogy a Kör az idén 20 éves Módszerkosarat a kor kívánalmainak jobban megfelelő és egyébként valóban rugalmasabb módon blog formájában adja közre. Talán az utolsó hagyományos formában megjelent példányt kapod ezzel a hírlevéllel egy postában (azaz egy kinyomtatható, pdf formátumú fájlt).

Természetesen arra törekszünk, hogy a Módszerkosár a személyes hangvételt, egyesületi közvetlenségét tartsa meg. Ebben minket ne zavarjon az internet nyilvánossága, hiszen eddig is letölthetők voltak az anyagaink a Kör honlapjáról.

Várjuk az ezzel kapcsolatos véleményed, várjuk az írásaidat, vagy akár képeidet, videóidat, bennük/rajtuk a környezeti nevelői közösség számára hasznos módszereidet.

Javaslataink a Módszerkosár blog menüpontjaira:

Rovat munkacíme	Tartalma	Megjegyzések
Mások mondják (?) Események, könyvek, filmek, webhelyek	pl. módszertani konferenciákról, kiadványokról, könyvajánlás, webes, filmajánlás – természetesen <i>saját élményű</i>	alkalmi híreket vállalhatunk csak
Oktatási-nevelési módszerek	a célcsoport kora szerint	
Óvodás		
Iskolás		
Középiskolás		
Felnőttoktatás		
60+ (Idősek)		alapítóink közül sokan... megszólíthatnánk mindet, hogy írjon nekünk, hogy mi hat rá <i>ma</i>
Család	Fenntartható együttlét és életvitel	
Közművelődés	kortalan, csoportos	
Személyes	Vélemények, kérdések, érzelmeik, értékek	(pl. Erika, András, régebben Tamás)
Csak Kör-tagoknak	ide jöhetnek a szösszenetek, versek	(ezt mindenki olvasná!...) (pl. eddig jellemzően Erika, Éva)
Fotógaléria	ha valaki képsorozattal, videóval, pps-sel mutat be valamit	(pl. Németh Marika, és többen nem tagok a HO kapcsán)
A hónap vicce	persze környezeti nevelő vicc	a <i>nap</i> vicce tenné pörgőssé, de nem győznénk egyáltalán, félünk, hogy nem győzzük majd a netes pörgést. Pl. a néhai Hálózat válogatott jó viccei beszkennelve, de tele a világ újjal is.
Receptjeink	ételreceptek, slow-food, méltányos, egészséges, finom, kedves dolgok	

Véleményedet várják
a szerkesztők:

Gyalog Éva (gyalog.eva@gmail.com)
Vásárhelyi Tamás (tvasarhelyi@gmail.com)